

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.5.43>

ZAGRANICZNE PRAKTYKI KRYMINOLOGICZNE W ZAKRESIE PREWENCJI NIELETNICH

Nataliia Yuzikova

*doktor nauk prawnych, profesor,
profesor Katedry Prawa Administracyjnego i Karnego
Dnieprzańskiego Narodowego Uniwersytetu imienia Ołesia Honczara (Dniepr, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-0879-2228
Yzikovans@ua.fm*

Svitlana Khomiachenko

*kandydat nauk prawnych, docent,
docent Katedry Prawa Winnickiego Instytutu Handlu i Ekonomii Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu
Handlu i Ekonomii (Winnica, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-1223-5881
s.homiachenko@vtei.edu.ua*

Adnotacja. W artykule przedstawiono analizę kryminologiczną celów, kierunków zagranicznych programów długotrwałej interwencji, które mają na celu korektę i zapobieganie przestępstwom i przestępstwom nieletnich w różnych grupach wiekowych. Zdefiniowano krąg elementy bezprawnego zachowania, w odniesieniu do których następuje korekta, trening umiejętności społecznych. Analiza treści programów umożliwiła wyodrębnienie grup wiekowych; systemu interwencji; poziomów profilaktyki; ustalenie kryteriów wyboru uczestników programów, moderatorów i trenerów; określenie zmian w zachowaniu uczestników programów (co wskazuje na jego skuteczność). Szczególną uwagę zwrócono na rolę instytucji policyjnych, społeczeństwa w działaniach prewencyjnych. Uzasadnione jest, że stabilizacja sytuacji kryminogennej w społeczeństwie stworzenie bezpiecznego środowiska zależy od ukierunkowanego kierunku, skuteczności działań programowych, natury naprawczej i zapobiegawczej.

Słowa kluczowe: przestępczość nieletnich, korekta zachowań, aktywność w Internecie, zaufanie do policji, zaangażowanie społeczności, strategii wychowawcze, odpowiedzialność społeczna.

FOREIGN CRIMINOLOGICAL PRACTICES IN THE FIELD OF JUVENILE PREVENTION

Nataliia Yuzikova

*Doctor of Science of Law, Professor,
Professor at the Department of Administrative and Criminal Law
Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-0879-2228
Yzikovans@ua.fm*

Svitlana Khomiachenko

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Law
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics (Vinnytsia, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-1223-5881
s.homiachenko@vtei.edu.ua*

Abstract. Within the article, a criminological analysis of the purpose and direction of the foreign long-term intervention programs aimed at correcting and preventing offenses and crimes of minors of different age groups is presented. The range of elements of illegal behaviour that are subject of correction and social skills training is defined. Content analysis of programs made it possible to identify age groups; intervention systems, prevention levels; find out the selection criteria for program participants, moderators and trainers; determine changes in the behaviour of the program participants (that indicates its effectiveness). Special attention is paid to the role of police institutions and the public in preventive activities. It is proved that the stabilization of the criminal situation in society and the creation of safe environment depends on the targeted direction, the effectiveness of program measures, corrective and preventive character.

Key words: juvenile delinquency, behavior correction, internet activity, trust in the police, community participation, parenting strategies, social responsibility.

ЗАРУБІЖНІ КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ У СФЕРІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Наталія Юзікова

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)
ORCID ID: 0000-0003-0879-2228
Yzikovans@ua.fm

Світлана Хом'яченко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного
торговельно-економічного університету (Вінниця, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-1223-5881
s.homiachenko@vtei.edu.ua

Анотація. У статті представлено кримінологічний аналіз мети, напрямів зарубіжних програм тривалого втручання які спрямовані на корекцію та профілактику правопорушень і злочинів неповнолітніх різних вікових груп. Визначено коло елементи протиправної поведінки щодо яких відбувається корегування, навчання соціальним навичкам. Контент аналіз програм дав можливість виокремити вікової групи; системи втручання; рівні профілактики; з'ясувати критерії відбору учасників програм, модераторів та тренерів; визначити зміни у поведінці учасників програм (що свідчить про її результативність). Особливої уваги приділено ролі поліцейських установ, громадськості у профілактичній діяльності. Обґрунтовано, що стабілізація криміногенної ситуації у суспільстві створення безпечного середовища залежить від адресного спрямування, ефективності програмних заходів, корегуючого та превентивного характеру.

Ключові слова: злочинність неповнолітніх, корекція поведінки, інтернет-активність, довіра до поліції, участь громади, стратегії виховання, соціальна відповідальність.

І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь...

Т. Г. Шевченко

Вступ. В історії людства спостерігається стала взаємопов'язана та взаємообумовлена тенденція – кожне старше покоління висловлює зауваження до підростаючого молодого покоління у байдужості, втраті ідеалів, безвідповідальності, цінунанні грошей і сили, та навпаки, неповнолітні звинувачують дорослих у нерозумінні, обмеженні свободи, безсиллі перед екологічними проблемами, неспроможності подолати соціально-економічні, політичні, культурологічні проблеми. Кожне покоління фіксує закономірності та тенденції прояву як позитивної, так і негативної активності неповнолітніх. Негативні риси неповнолітніх, деструктивні прояви у їх поведінці та їх ціннісні орієнтації, є, у тому числі, результатом життєдіяльності суспільства, його основних інститутів (політичного, економічного, релігійного, соціального, сім'ї та освіти, агентів соціалізації, засобів масової комунікації) і, перш за все, тих, які відповідають за формування прийняттого простору для розвитку особистості дитини і мотивації її до суспільно-корисної активності.

Дослідження проблем розвитку неповнолітніх, перш за все, пов'язане з розповсюдженням у підлітковому середовищі фактів насильства, жорстокості, агресії, сексуальної розбещеності; популяризацією та адаптацією негативних і небезпечних моделей поведінки (кібербулінгу, тролінгу, секстингу, трейнсерфінгу, рурфайдінгу тощо); виправдання і заохочення до вживання ненормативної лексики; формування інтернет-залежності та інших форми відхиляючої поведінки. Злочинність неповнолітніх, як і дорослих, належить до числа небезпечних явищ суспільства, тому проблеми її вивчення, пошук шляхів запобігання й мінімізації соціально-правових наслідків не перестають бути актуальними. Потреба у вирішенні проблеми злочинності неповнолітніх стає тим більш актуальною, чим більше тіньові сторони й негативні наслідки такого процесу відбиваються на функціонуванні соціальних інститутів, які відповідальні за формування умов для прийняттого розвитку дитини, чим інтенсивніший криміногенний вплив на неповнолітніх. Тому, суспільство все глибше усвідомлює проблему зростання правопорушень серед неповнолітніх та необхідність розробки та застосування ефективних довгострокових стратегій превентивного характеру.

Правовий аналіз зарубіжного досвіду запобігання злочинності неповнолітніх становить фундамент для вдосконалення вітчизняної практики запобігання і протидії злочинності. Чим більше інформації у арсеналі правоохоронних органів та наукової спільноти, тим краще розуміння природи небезпеки явища ювенальної злочинності та більше можливостей для заходів з превенції Дієвий зарубіжний досвід виступає найкращою інвестицією у формування вітчизняних програмних заходів у протидії злочинності неповнолітніх.

Основна частина. У статті буде розглянуто проблему корекції протиправної поведінки дитини та запобігання злочинності неповнолітніх шляхом всебічного дослідження зарубіжних програм та практики ступеню результативності превентивного процесу. Буде виокремлено коло ціннісних орієнтацій, правил поведінки, що домінують у зарубіжному суспільстві, яким чином відбувається навчання соціальним навичкам; коло осіб, які задіяні

у цьому процесі; з'ясовано критерії відбору потенційних учасників програм та модераторів, тренерів; визначено зміни у поведінці учасників програм (що свідчить про її результативність); визначено роль поліцейських установ, громадськості у профілактичній діяльності. Враховуючи вище визначені положення, **метою** статті виступає правовий аналіз зарубіжних програмних заходів спрямованих на запобігання та протидію злочинності у середовищі неповнолітніх та запровадження прийнятної моделі до національної превентивної моделі.

Матеріал і методи дослідження. У дослідженні застосовано методи, що відповідають меті статті та базуються на діалектико-компаративній платформі, необхідній та достатній для розкриття стану наукового дослідження проблеми ювенальної злочинності, пошуку шляхів запровадження провідного зарубіжного досвіду у національну превентивну практику.

Результати та їх обговорення. Зростання девіантної поведінки серед неповнолітніх в останні роки актуалізувало посилення уваги державних органів до вирішення проблеми запобігання такій негативній активності, визначило непродуктивність адміністративних заходів та обумовило необхідність перегляду всієї системи профілактичної роботи. Вирішення проблем профілактики девіантної поведінки неповнолітніх передбачає пошук заходів та технологій роботи з такими дітьми. Як зазначає професор В.В. Голіна «кримінологічні дослідження тих чи інших, на першій погляд, поодиноких, суспільно-небезпечних діянь, здатні виявити суспільно загрозові явище, що виникає або вже існує» (Голіна, 2015:414).

Процес соціалізації особистості неповнолітнього супроводжується підвищеною чутливістю до зовнішніх та внутрішніх чинників, оскільки в цей час суттєво змінюється соціальний статус дитини. Специфіка життєвого світу підлітка відображується на його психіці, яка охоплює типові внутрішні протиріччя, несталість рівня домагань. А також, агресивність, схильність займати крайні позиції й точки зору. Певне підвищення рівня агресивності може відбуватися під впливом комп'ютерних ігор та іншої інформації насильницького змісту, якою переповнена мережа Інтернет. Особливо негативного змісту така інформація набуває на початку молодшого підліткового віку, коли дитина адаптується до умов навчального закладу, засвоює нові стандарти поведінки, норми і цінності. Сьогодні у середовищі неповнолітніх, не контрольована інтернет-активність створює негативне інформативне поле. Воно за принципом «бумеранга» детермінує неприйнятну, у тому числі злочинну поведінку особи. Слушно зазначає канадський соціолог Малкольм Гладуелл (Гладуелл, 2019), що особа порушує закон не тільки (і навіть не стільки) через погану спадковість або неправильне виховання. Величезне значення і вплив на поведінку має і те, що він бачить навколо.

Загальний огляд програмних заходів тривалого втручання та корекції поведінки. У зарубіжних країнах, останнім часом, ставлення до проблем злочинності неповнолітніх стало більш гуманним. На зміну попередньому підходу домінування заходів карального впливу, прийшло усвідомлення того, що більш ефективним запобіжним заходом є усунення факторів, що детермінують злочинність неповнолітніх та формування прийнятної простору для розвитку особистості дитини.

У більшості країн західної демократії запровадження численних програмних заходів тривалого впливу розпочалось набагато раніше ніж в Україні, і є позитивні результати. Поряд з цим, автоматичне перенесення зарубіжного превентивного досвіду на національне підґрунтя є як неможливим з огляду на істотні соціально-культурні відмінності, так і недоцільним з точки зору унікальності ситуації, яка складається для можливості правозастосування програм тривалого втручання та корекції протиправної поведінки з метою запобігання та протидії даному явищу.

Закордонний досвід свідчить про необхідність вивчення та сприяння більш широкому обміну необхідною інформацією щодо запобігання злочинності неповнолітніх. Адже злочинність спричиняє шкоду не тільки особі, а й державі та суспільству. Слушно зазначає Д. Вітнок (2022: 181), що нормальне функціонування і розвиток міждержавних стосунків обумовлені об'єктивними потребами держави і суспільства, нанесення їм шкоди в результаті злочинних посягань у будь-якому випадку наносять шкоду як інтересам самої держави, так і суспільству. Залучення до міжнародного обміну інформацією є прийнятним для української превентивної ювенальної діяльності. Це сприятиме своєчасному розпізнанню загроз, які з'явилася у зв'язку із розвитком сучасних інформаційних технологій, активним використанням мережі Інтернет, окремими ризиками вікового та гендерного характеру. Важливого значення у контексті вищезначеного набуває вивчення зарубіжного досвіду визначення ефективності програмних заходів спрямованих на корекцію протиправної поведінки дитини, оцінку рівня довіри населення до органів поліції у комплексі заходів запобігання злочинності неповнолітніх, зниження рівня криміналізації та віктимізації та підвищення рівня безпеки у суспільстві.

Огляд програмних заходів тривалого втручання та корекції поведінки дає можливість класифікувати їх залежно від допомоги, стратегій перевиховання. Однак, складність полягає у тому, що у різних програмах неоднозначні межі заходів. Наприклад, консультації охоплюють широке коло методів: виховання розумних емоцій; непряме виховання; терапія, що заснована до пристосування до умов суспільства та реальності (художня терапія, допомога тваринам); взаємодія у групах під керівництвом куратора чи наставника; спільний аналіз поведінки чи конкретних вчинків тощо.

Складність у визначенні найбільш ефективних програмних заходів запобігання злочинності неповнолітніх та корекції протиправної поведінки полягає у відсутності, в окремих програмах, аналітичної довідки щодо ефективності застосовуваних методів. У більшості досліджень результативності програмних заходів зазначено, що метод перевиховання є найбільш ефективним заходом досягнення мети запобігання та корекції злочинної активності неповнолітніх. Відмічається ефективність таких програмних складових: підготовка кваліфікованих кадрів, спеціалізація, компетентність, належне фінансування, відповідна інформованість, залучення органів влади, громадських установ та волонтерів.

Класифікація програмних заходів може відбуватись залежно від: вікової групи (діти, підлітки, молодь); системи втручання (школа, клас, група однолітків, сім'я) рівня втручання (індивідуальний, груповий, інституціональний, комплексний); рівня профілактики (первинний, відволікання, втручання), бюджету програмних та корекційних заходів; умов запровадження програм; кількості учасників, їх рівня підготовки, кваліфікації та спеціалізації; територіальних меж дії програм та форм надання допомоги.

Програмні заходи носять: а) консультативний характер (формування навичок), що охоплюють: виховання розумних емоцій; непряме виховання; терапія, що заснована до пристосування до умов суспільства та реальності (художня терапія, допомога тваринам); взаємодія у групах під керівництвом куратора чи наставника; спільний аналіз поведінки чи конкретних вчинків; б) профілактичний характер; в) корекційний вплив; г) характер наставництва, д) соціальний супровід та залучення громади до превентивної діяльності.

Зарубіжні програми загально-соціального характеру. Ці програми спрямовані як на формування соціально корисних навичок у дитини; пропагування здорового способу життя і переваг прийнятної поведінки, так і на запобігання правопорушенням серед підлітків шляхом покращення їх ставлення до навчання; підвищення серед неповнолітніх авторитету осіб старшого покоління, батьків, викладачів у школах та інших навчальних закладах; формування поваги до однолітків та доброго ставлення до тварин; запобігання злочинності серед неповнолітніх; зміцнення довіри молоді до людей і громади; підвищення їх соціальної відповідальності; пошук нових друзів і заохочення дітей до успішності у житті, їх самоствердженні. Програма *Big Brothers Big Sisters (BBBS)* (Старші брати та сестри) запроваджена у США та базується на основі участі громадських наставників (*Big Brothers Big Sisters: 2011*).

Метою програми (BBBS) є сприяння розвитку здорової молоді. Ментори, залучають дітей до соціалізуючих заходів, таких як відвідування театрів, кінотеатрів, музеїв, ресторанів, спортивних заходів, читання книг, шопінгу, звичайних зустрічей для спілкування та обміну думками. Такі заходи підвищують комунікативні навички підопічних, формують вміння приймати самостійні рішення. *Leadership and Resiliency Program (LRP)* (2018) (програма лідерства та стійкості), спрямована на підвищення у молодих осіб самооцінки, лідерських якостей, що сприятиме профілактиці вживання наркотичних засобів та насильства. Програма LRP спрямована на: підвищення у школярів самооцінки та формування уявлень щодо власних можливостей; скорочення дисциплінарних заходів у школах; налагодження стосунків між учасниками програми; формування негативного ставлення до наркотиків та насильства; залучення громади до пропагування здорового розвитку молоді та цінності молодості. Програма *Stop Smoking in Schools Trial (ASSIST)* (Стоп куріння в школі) запроваджена у Великобританії та спрямована на зменшення поширеності куріння підлітків, шляхом створення групи молодих, активних людей, які є впливовими серед своїх однолітків, для проведення неформальних бесід, що б навчили оцінювати наслідки ризикованої поведінки для їх здоров'я та впровадження нових поведінкових норм, пов'язаних із боротьбою з тютюновою залежністю) (*Stop Smoking in Schools Trial: 2016*). Наукові методики коучерів спрямовуються на: засвоєння інформації про вплив куріння на здоров'я, екологічні та економічні вигоди відмови від куріння; розвиток комунікативних (вербальних і невербальних) навичок; розвиток уміння слухати, виражати почуття та ідеї; на розвиток здатності працювати в групі, формувати міцну команду, здатності до співробітництва та розв'язання конфліктів; на розвиток особистості. Виходячи з профілактичного напрямку програма *Fast Track*, яка ефективно застосовується у Великобританії, Австралії, Канаді, та США, спрямована на: формування навичок із вирішення проблем молоді, соціальних та пізнавальних навичок; покращення стосунків серед однолітків; зменшення кількості протиправних вчинків; встановлення позитивних зв'язків між школою, домівкою та ровесниками (*Fast Track: 2018*). Оцінка ефективності *Fast Track* продемонструвала, що порівняно із контрольними групами, учні, які приймали участь у програмі, мали кращі відгуки щодо поведінки від батьків та вчителів; вони проявляли менше агресії у класі, де батьки мало застосовували фізичне покарання до дитини; а також батьки більше залучались до шкільних процесів. *Life Skills Training (LST)* (навчання життєвим навичкам) реалізується у США Національною асоціацією зміцнення здоров'я (*National Health Promotion Associates*) та Центром вивчення та попередження насильства (*Center for the Study and Prevention of Violence*) і спрямована на підлітків, які почали вживати наркотики і алкоголь (*Life Skills Training: 2018*). Основними цілями Програми LST є: навчання профілактичній інформації; запровадження програми боротьби із наркотиками; надання допомоги для відмови від наркотиків; сприяння розвитку особистісних навичок самоконтролю та співжиття. Філософія програми *Positive Action (PA)* (позитивна дія), основним завданням якої є навчання учасників так званій філософії TAF: *Thoughts-Actions-Feelings* (Думки–Дії–Почуття) (*Positive Action*) передбачає, що людина себе відчуває добре тільки тоді, коли вчиняє хороші дії та дотримується правослухняної поведінки. Таким чином, створюється те саме коло TAF: думки призводять до дії, законослухняні дії призводять до думок стосовно свого статусу, власних можливостей, досягнень та усвідомлення своєї важливості, гідного місця і ролі у спільноті, а такі думки, в свою чергу, призводять до нових суспільно-корисних дій. До програми залучаються спеціально підготовлені тренери програми, шкільні викладачі.

Програми спеціального спрямування. Вказані програми містять завдання щодо запобігання злочинності неповнолітніх і направленні на зменшення конкретних проявів суспільно неприйнятної поведінки, серед яких особливо виділяють насильницьку спрямованість, вживання неповнолітніми наркотичних засобів та психотропних речовин, алкогольних напоїв, а також участі підлітків у озброєних нападах та використанні ними зброї, особливо вогнепальної, оскільки простого закріплення заборони цього на законодавчому рівні, як показує практика, є недостатнім. *Project Towards No Drug Abuse (Project TND)* «Проект подолання

наркотичної залежності» заснований на моделі «мотивація – навички – прийняття рішень» (Project Towards No Drug Abuse: 2022). Він призначений для вивчення мотивуючих факторів і навичок, які ставлять особу перед проблемою зловживання наркотиками. Основними цілями Project TND є: зменшення або повне викорінення вживання тютюну, алкоголю, марихуани і тяжких наркотиків; скорочення або повна ліквідація носіння зброї; збільшення демонстрації поведінкових та когнітивних навичок самоконтролю для учнів. Youth at Risk Development Program (YARD) виступає програмою раннього втручання, з підтримки молоді віком 10 – 17 років, які є членами банди або мають високий ризик участі у банді (Youth at Risk Development Program: 2022). Програма сфокусована на інтересах молоді, охоплює програми мистецтва, спорту, культурної свідомості та духовності, проблем здоров'я, емоційних та психологічних потребах. Крім того, вона спрямована на надання допомоги учасникам програми у галузі освіти.

Програмні заходи органів поліції. Особливої уваги заслуговує кримінологічний аналіз програмних заходів діяльності поліції у сфері запобігання злочинності неповнолітніх, у тому числі, визначення рівня довіри суспільства до їх діяльності. Так, обов'язкове залучення правоохоронних органів до співпраці з громадою та місцевою владою, підвищення обізнаності місцевих жителів про криміногенну ситуацію та забезпечення громадської безпеки зусиллями двох сторін. Прикладом подібної стратегії є програма, яка проводилася у Бостоні (США), під назвою Операція «Припинення вогню» (Operation Ceasefire: 2011). Вона допомогла не тільки суттєво знизити кількість вчинених неповнолітніми злочинів, але й допомогла відновити довіру населення до поліцейських. Вказана стратегія, розроблена для правоохоронних органів, яка спрямована на зменшення групового насильства, незаконного володіння зброєю та насильства із застосуванням зброї. У контексті формування довіри до суб'єктів, які здійснюють превентивну діяльність, представляє інтерес досвід Шведської національної ради з попередження злочинності (Brotts fo rebyggande Paget – BRA). Щорічно проводяться дослідження з питань відношення шведського суспільства до кримінального переслідування, небезпеки від злочину та громадської довіри до правоохоронної системи й системи правосуддя. Опитування проводиться серед осіб віком від 16 до 79 років (кількість респондентів становить понад 15 тисяч у рік). Інтерв'ювання проводить Статистичне управління Швеції (Statistiska Central byrån), переважним чином, по телефону. Серед запитань є наступні: «Чи отримали Ви загрозу у минулому році?» «Чи занепокоєні Ви рівнем злочинності у суспільстві?» «Яка ступінь Вашої впевненості у тому, що поліція виконує свою роботу?».

У Польщі діє асоціація «Rodzina Policyjna», яка є добровільною, самоврядною, постійно діючою структурою, що спрямована на розвиток та заохочення ініціативи, дії для створення атмосфери довіри і поваги до традицій у роботі поліції, на розповсюдження громадської довіри до роботи поліції (§ 1 статуту «Rodzina Policyjna»). Інша установа Польщі Biuro Prewencji Komendy Głównej Policji (Відділення із запобігання Головного управління поліції) є організацією, яка координує діяльність профілактичних служб поліції, у тому числі: діяльність поліції у сфері запобігання злочинів та правопорушень, у тому числі тих, які вчиняються неповнолітніми; стандарти організації, розвитку та функціонування профілактичної діяльності в підрозділах поліції для ефективного реагування криміногенну ситуацію; організацію проєктів щодо вдосконалення і підвищення ефективності діяльності патрульних; виконання завдань, пов'язаних з передачею затриманих відповідно до міжнародних угод; участь у підготовці проєктів, спрямованих на боротьбу з незаконною міграцією. Програма *Police Athletic League* (PAL) – поліцейська атлетична ліга (ПАЛ) спрямована на формування довіри до поліції, на співпрацю із місцевим населенням та захист дітей від шкідливих (заборонених) наркотиків (Police Athletic League) набула широкого розповсюдження у багатьох американських, канадських поліцейських управліннях, де представники поліції тренують підлітків із різних видів спорту (баскетбол, футбол, американський футбол тощо), допомагають у виконанні домашніх завдань. Слушною є позиція Т. Тіточки (Тіточка, 2022:173) яка ґрунтується на дослідженні досвіту США у протидії насильницьким злочинам проти малолітніх, пропонує прийняття нормативного акту щодо особливостей державного реагування та роботу з неповнолітніми, які стали жертвами правопорушень. При цьому, на думку авторки, довіра до правоохоронних органів дозволить створити організований та ефективний підхід до таких протиправних проявів.

Участь громадськості у програмних заходах. Представляє інтерес такий вид профілактики як «профілактика за допомогою громадськості», який ґрунтується на об'єднанні громадян за місцем проживання (під'їзду, будинку, двору, міста тощо) з метою підтримання чистоти, порядку на власній території та гарантування безпеки громади, що на думку британських кримінологів дасть можливість знизити рівень злочинності. Поліція сприяє організації профілактичної діяльності об'єднань громадян, надаючи громадянам консультативну та практичну допомогу. У межах цього виду профілактики реалізуються програми «сусідська взаємодопомога», «зупини злочинця» тощо. Youth Inclusion Program (YIP) – програма заснована на добросусідських стосунках, спрямована на зниження рівня злочинності неповнолітніх та проявів антисуспільної поведінки, шляхом створення безпечних місць де молодь може отримати соціальні навички та допомогу у навчанні (Youth Inclusion Program: 2022). Позитивні приклади, які надають працівники та добровільні учасники програми YIP сприяють зміні ставлення молодих правопорушників до навчання та протиправної поведінки. Інша Програма *Youth Offending Teams* (Молодіжна команда боротьби з правопорушеннями) передбачає створення Команд при місцевих радах для роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом (Youth Offending Teams).

Програма забезпечує комплексну підтримку і допомогу неповнолітнім та їх родинам на всіх етапах дії системи кримінальної юстиції. У межах програми здійснюються наступні заходи: проведення місцевих

програм запобігання злочинності; допомога та консультативний супровід неповнолітніх в разі їх арешту у поліцейських дільницях; допомога неповнолітнім та їхнім сім'ям у процесі здійснення правосуддя; нагляд і допомога неповнолітнім в установах відбування покарань; спілкування та підтримка неповнолітніх у місцях позбавлення волі.

Представляє інтерес проект «Безпечне дитинство», що запроваджено у США, головним пріоритетом якого є посилення реакції нації на загрозу для молоді стати жертвами насильницьких злочинів (сексуального насильства та викрадення). ФБР (The Federal Bureau of Investigation's Efforts to Combat Crimes Against Children: 2009) зосереджує увагу на організованому підході до розслідування насильницьких злочинів проти дітей шляхом співпраці правоохоронних органів та громади.

Висновки. Профілактичні програми допомагають неповнолітнім змінити своє ставлення до навчання, корегують стосунки з родиною та однолітками, покращити ставлення до норм і цінностей, що панують у суспільстві, усвідомити відповідальність за правопорушення і злочини тощо.

Досвід програмного забезпечення профілактичної, слідчої та судової діяльності правоохоронних і судових органів із використанням сучасних технологій, що ефективно запроваджені і діють за кордоном може бути імplementовано у вітчизняній правозастосовній практиці. У діяльності вітчизняної системи правоохоронних органів недостатньою мірою використовується потенціал громади. Важливою умовою ефективною превентивної діяльності виступає формування довіри до органів поліції; правильне і своєчасне застосування корекційних, а не каральних заходів. Таким чином, стабілізація криміногенної обстановки у суспільстві створення небезпечного оточуючого середовища у межах, будинку, району, міста, області, регіону, країни залежить від адресного спрямування, ефективності, результативності, а головне систематичному й послідовному характеру програмних заходів, корегуючого та превентивного характеру. Це не абстрактні завдання, напрямки; не декларативні гасла й заходи, а конкретні програми втручання, що мають вікову, соціальну, криміногенну, територіальну специфіку.

Список використаних джерел:

1. Вітюк Д. Генезис міжнародного правового співробітництва держав у запобіганні злочинності. Knowledge, Education, Law, Management. 2022. № 3. (47). С. 176–182. DOI: 10.51647/kelm.2022.3.28.
2. Гладуелл М. Переломный момент. Как незначительные изменения приводят к глобальным переменам. 2019. 343с. URL: <http://biznes-knigi.com/avtor-malkolm-gladuell/2282-perelomnyy-moment-kak-neznachitelnye-izmeneniya-privodyat-k-globalnym-peremenam-malkolm-gladuell.html>.
3. Голіна В.В. Кримінологічні аспекти криміналізації і декриміналізації. Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 жовт. 2015 р. редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. X. : Право, 2015. 528 с.
4. Сайт Шведської національної ради з попередження злочинності. Brottsoforybyggande Paget. URL:<https://www.bra.se/bra/bra-in-english>.
5. Сайт асоціації Rodzina Policyjna поліції Польщі. URL: <http://polis.osce.org/countries>.
6. Сайт Biuro Prewencji поліції Польщі. URL: http://www.policja.pl/portal/pol/137/73019/Zadania_Biura_Prewencji.html.
7. Сайт Police Athletic League (Атлетичної Ліги Поліції). URL: <http://www.cookcountycourt.org>
8. Тіточка Т. Зарубіжні кримінологічні практики запобігання вчиненню кримінальних правопорушень проти неповнолітніх. Baltic Journal of Legal and Social Sciences. 2022 No. 1. С.170-178. DOI: 10.30525/2592-8813-2022-1-20
9. Big Brothers Big Sisters. 2011. URL: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=112>.
10. Fast Track. 2018. URL : <http://www.fasttrack.eu>.
11. Leadership and Resiliency Program (LRP). 2018. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca>.
12. Life Skills Training (LST). 2018. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca>.
13. Operation Cease fire. 2011. URL: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=207>.
14. Positive Action. URL: <https://www.positiveaction.net>.
15. Project Towards No Drug Abuse. 2022. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca>.
16. Stop Smoking in Schools Trial (ASSIST). 2016. URL: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=481>.
17. The Federal Bureau of Investigation's Efforts to Combat Crimes Against Children. 2009. URL: <https://www.oig.justice.gov/reports/FBI/a0908/final.pdf>.
18. Youth at Risk Development Program. 2022. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca>.
19. Youth Inclusion Program. 2022. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca>.
20. Youth Offending Teams. URL: www.gov.uk/youth-offending-team.

References:

1. Association website Rodzina Policyjna Polish police. URL: <http://polis.osce.org/countries> [in English].
2. Big Brothers Big Sisters. 2011. URL: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=112> [in English].
3. Gladuell M. (2019). Perelomny`j moment. Kak neznachitel`ny`e izmeneniya privodyat k global`ny`m peremenam. [Crucial moment. How small changes lead to big changes]. URL: <http://biznes-knigi.com/avtor-malkolm-gladuell/2282-perelomnyy-moment-kak-neznachitelnye-izmeneniya-privodyat-k-globalnym-peremenam-malkolm-gladuell.html> [in Russian].
4. Fast Track. 2018. URL: <http://www.fasttrack.eu> [in English].
5. Holina V.V. Kryminolohichni aspekty kryminalizatsii i dekryminalizatsii. Problemy nauky kryminalnoho prava ta yikh vyrishennia u zakonotvorchii ta pravozastosovnij diialnosti. [Criminological aspects of criminalization and decriminalization.

Problems of the science of criminal law and their solution in law-making and law-enforcement activities]. Materials of the international science and practice conference, October 8–9 2015 editor: V. Ya. Tatsii (chief editor), V. I. Borisov (deputy chief editor). 2015. 528 s. [in Ukrainian].

6. Leadership and Resiliency Program (LRP). 2018. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca> [in English].
7. Life Skills Training (LST). 2018. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca> [in English].
8. Operation Cease fire. 2011. URL: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=207>. [in English].
9. Positive Action. URL: <http://www.positiveaction.net> [in English].
10. Project Towards No Drug Abuse. 2022. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca> [in English].
11. Stop Smoking in Schools Trial (ASSIST). 2016. URL: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=481> [in English].
12. Titochka T. (2022). Zarubizhni kryminolohichni praktyky zapobihannia vchynenniu kryminalnykh pravoporushen proty nepovnitnikh. [Foreign criminological practices to prevent criminal offenses against juveniles]. Baltic Journal of Legal and Social Sciences. No. 1. DOI : 10.30525/2592-8813-2022-1-20 [in Ukrainian].
13. The Federal Bureau of Investigation's Efforts to Combat Crimes Against Children. 2009. URL: <https://www.oig.justice.gov/reports/FBI/a0908/final.pdf> [in English].
14. Vitiuk D. (2022). Henezys mizhnarodnoho pravovoho spivrobotnytstva derzhav u zapobihanni zlochynnosti. [The genesis of international legal cooperation of states in crime prevention]. Knowledge, Education, Law, Management. № 3. (47). P. 176–182. DOI: 10.51647/kelm.2022.3.28 [in Ukrainian].
15. Website of the Swedish National Crime Prevention Council. Brottsforebyggande Paget. URL: <http://www.bra.se/bra/bra-in-english> [in English].
16. Website Biuro Prewencji Polish police. URL: http://www.policja.pl/portal/pol/137/73019/Zadania_Biura_Prewencji.html [in English].
17. Website Police Athletic League. URL: <http://www.cookcountycourt.org> [in English].
18. Youth at Risk Development Program. 2022. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca> [in English].
19. Youth Inclusion Program. 2022. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca> [in English].
20. Youth Offending Teams. URL: <http://www.gov.uk/youth-offending-team> [in English].